

ODMEVI NA DOGODKE

Meta Blagšič, Lea Hedl

16. PRAVLJIČNI DAN V MARIBORSKI KNJIŽNICI 2016

Letos smo v Mariborski knjižnici pripravili šestnajsti Pravljični dan in tokrat v njegov program umestili simpozij. V naši knjižnici umetnost pripovedovanja negujemo že od leta 1971 in jo nadgrajujemo s sistematičnim delom za različne ciljne skupine. Zanimanje za pravljичne ure in pripovedovalske dogodke za otroke in odrasle narašča. Dober obisk naših prireditev, namenjenih splošni in strokovni javnosti, in odziv medijev sporočata, da je Pravljični dan eden izmed osrednjih projektov s področja raziskovanja pripovedovane besede v Sloveniji in dosega tudi mednarodne povezave. Ponosni smo, da te naše ideje podpira Javna agencija za knjigo Republike Slovenije in mu daje dodatno težo.

Pravljični dan je za našo knjižnico vsebinsko in organizacijsko velik projekt. Trudimo se, da prireditve zmeraj zastavimo večplastno. Trajnostno naravnano razvijamo umetnost pripovedovanja v Službi za mlade bralce in skupaj z vsemi pripovedovalci v naši ustanovi. Ekipa ima širok pogled, strokovno znanje in željo po kakovostni umestitvi v prostor.

Izhodišče za celodnevno dogajanje smo izpeljali iz teme simpozija, ki smo ga naslovili *Prenos pravljič v raznotere pojavne oblike in umestitve*. Ko smo razmišljali o programu letošnjega Pravljičnega dneva, smo se ozrli po slovenskem pripovedovalskem prostoru in zaznali pestro dogajanje, prehajanje med številnimi in raznolikimi umetniškimi izrazi, intermedijske pristope in zanimive obravnave zgodb. Zdelo se nam je smiselno, da našim obiskovalcem, tako mladim kot odraslim, ponudimo pravljice tudi v pristopih, ki so manj običajni.

Prizadevali smo si, da bi podoba naših promocijskih materialov odsevala temo, zato smo jih letos odeli v ilustracijo umetnice Kaje Kosmač, ki simbolizira prostore prehajanja ali sprehajanje po različnih svetovih. Z avtorico smo v letu 2016 že sodelovali z razstavo ilustracij ob 2. aprilu, mednarodnem dnevu knjig za otroke, na simpoziju pa je predstavila izkušnjo ob ustvarjanju besedila in ilustracij za knjigo *Rdeče jabolko*.

Tudi tokrat je Pravljični dan zaobjel tri dogodke, Pravljično jutro za otroke, simpozij in Pravljični večer za odrasle. Za otroke smo gostili striparsko-pripovedovalsko animacijo po motivih rezijanskih ljudskih zgodb Zverinice iz stripa. Uprizoritev je nastala kot avtorska interpretacija Pripovedovalskega varieteja in Stripburgerja ter združuje živo pripovedovanje in glasbo ob vizualni spremljavi. Tovrstno pripovedovanje posreduje klasične ljudske zgodbe na interaktivne in multimedijske načine, ki so današnjim otrokom zelo blizu.

Tema simpozija, ki smo jo raziskovali na Pravljličnem dnevu, zanima širši krog javnosti, saj se je z nami družilo kar 73 udeležencev (knjižničarjev, pedagogov, lutkovnih igralcev, založnikov, pisateljev ter posameznikov, ki jih zanima umetnost pripovedovanja) iz vse Slovenije. Ker nam prostor ni dovoljeval večjega števila udeležencev, smo bili primorani prijave omejiti. K sodelovanju smo povabili strokovnjake in ustvarjalce, ki delujejo v teoriji in praksi. Pozitiven odziv povabljenih referentov je priznanje tudi za nas, saj je zelo pomembno, da predavatelji vidijo smisel in cilj strokovnega posveta, še lepše je, ko se vse energije lepo razporedijo. Dr. Mojca Ramšak, etnologinja in raziskovalka ljudskega izročila, s katero smo na Pravljličnem dnevu pred leti že sodelovali, nas je s svojim moderiranjem varno ponesla skozi program.

Pravljlični večer za odrasle smo zasnovali kot preplet različnih stilov in načinov pripovedovanja zgodb. Lea Hedl in Agica Kovše sta pripovedovali iz Mariborske knjižnice, Jerca Cvetko in Jure Engelsberger sta predstavila kamišibaj gledališče, Boštjan Gorenc – Pižama je interpretiral rezijansko zgodbo v zanj značilnem stand up stilu, Rok Kušlan in Jelena Ždrale pa sta predstavila zgodbo *Leteča lisica* iz Zverinic iz stripa. Vsestranska umetnica Brina Vogelgnik je večer zaobjela z dvema zgodbama v glasbeni preobleki. Večer je zvenel pisano in raznotero v vseh svojih odtenkih, prav tako, kot smo pripovedovanje želeli prikazati in ponazoriti. Zdenka Gajser, pravljličarka v Mariborski knjižnici, je tako strnila svoje misli in občutja ob večernem dogodku:

Nek poseben odnos gojim do pravljic, ki sem jih že slišala ali pripovedovala. Prepoznavanje, brskanje, bližina, primerjanje različic. Astronavti morajo na zaključnem izpitu prepoznati najmanj osemdeset ozvezdij. Podobno je z nami, ki pripovedujemo pravljice. In včasih je kakšna, po kateri smo že potovali, in vendar je v interpretaciji novega pripovedovalca/-ke tako zelo drugačna pravljica. Pripovedovalci, ki se zlijejo s pravljicami, spominjajo na arheologe in malo na potapljače. Nekaj iščemo. Sebe. Skrivnostno in zapleteno pot do drugih.

*Ene najlepših sodobnih pravljic so Tellegenove živalske pravljice. Pripovedovanje avtorskih pravljic terja od pripovedovalca/-ke izjemno zbranost in pogum (pripovedovala **Lea Hedl**). Tistega večera, ko mi bo že napisal pismo, bom tudi jaz preskočila svet.*

*V ritmu narečja se razstre spomin na majhnega in suhljatega pesnika Jurija Vodovnika, »novičarja«, ki se je s svojim košem potepal po Pohorju. Prisluškoval je vodi, ki še zmeraj teče po mlinskem kolesu in melje. Melje in žubori v ritmu, z močjo, ki lahko potiska besedo in te zasvoji s svojim starodavnim zvenom, da nenadoma zagleda podobe: postrani nadete klobuke, zbiranje pred cerkvami, žeganja. Čisto malo zadiši po žganju. Dediščina, ki je v pripovedovanju spet živa. Iztrgati se koreninam in jih hkrati vzeti nase (pripovedovala **Agica Kovše**).*

*V pripovedovanju zgodb ob slikah v malem lesenem odru se zdi, da se je čas zasukal nazaj med črno-bele fotografije japonskih pripovedovalcev, ki so si oder obesili na kolesa in potovali. Kjerkoli so se ustavili, se je okrog njih nabrala gručica otrok. Prelep izvor kamišibaj gledališča. Gledališča za revne. Podoba in beseda in njuna hkratnost. Veličastno občutje tako raznolike dediščine sveta z rahlim domotožjem po obredih. Zmeraj se vračamo k istemu. Na vseh kontinentih in v vseh civilizacijah je najti zgodbe o potujočih pripovedovalcih. Maještra Klarisa Pinkola Estes pa ve vse o čaru zgodbe: »Da bi ljubili, moramo biti modri, ne samo močni« (pripovedovala **Jerca Cvetko**).*

*In tista žalostna panterjeva kletka (Rilkejevo pesem Panter je pripovedoval **Jure Engelsberger**). Sredi nas, ki že dolgo nismo obiskali nobenega živalskega vrta. Morda pa v njem živimo in tega niti ne vemo.*

Zadnjo misel si bom izposodila od še ene maještre – Isabel Allende. Njen magični realizem zna biti blizu pravlјjici, uroku in transcendenci: »Pri pripovedovanju je potrebna potrpežljivost in še več potrpežljivosti je potrebne pri poslušanju.« Vztrajamo na obeh straneh.

Veseli smo izjemnega obiska in odziva občinstva, ki nas opogumlja, da delamo naprej. Iskren aplavz po vsakem nastopu in posebno lepa energija, ki se je pretakala ves dan v prostorih Svečane dvorane starega Rotovža, pripoveduje svojo zgodbo. Pravljičice so še kako žive in pripovedovanje tudi.

SIMPOZIJ PRENOS PRAVLJIC V RAZNOTERE POJAVNE OBLIKE IN UMESTITVE

Predstavitev avtorjev in njihovih prispevkov:

Dr. Ambrož Kvartič: *»Tja ne hodi, tam straši!« – fenomen pripovedne ostenzije*

Dr. Ambrož Kvartič, avtor več znanstvenih in strokovnih člankov s področja folkloristike, je diplomiral na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Za diplomsko delo je dobil fakultetno Prešernovo nagrado, leta 2014 pa je uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom *Sodobne povedke v Sloveniji*. Na simpoziju je predstavil manj izpostavljen in slabše raziskan del folklorizacijskega procesa, fenomen pripovedne ostenzije. Gre za pojav, ko zgodba ali del zgodbe konkretno vpliva na realni svet pripovedovalca in na njegov način življenja ter ga oblikuje in spreminja. Primerov ostenzije je veliko: iskanje zakopanih zakladov, panika, ki jo povzročijo »urbane legende«, nočni obiski pokopališč ipd.

Ana Duša: *Pripovedovanje in sodobne gledališke prakse*

Ana Duša je skupaj s Špelo Frlic gonilna sila Pripovedovalskega varieteja, sicer pa redna članica kolektiva Za 2 groša fantazije na ljubljanskem Radiu Študent. Avtorico povezujemo s številnimi pripovedovalskimi dogodki v Sloveniji in zunaj naših meja, razvija pa tudi pripovedovalsko-pedagoške programe za različno ciljno publiko. Referentka je podala svoje gledanje na pripovedovanje in povezave le-tega z gledališkimi praksami. Pripovedovalce deli na dva vala: prvi, ki zajema starejšo generacijo, se od gledališča distancira. Predstavniki drugega vala, mlajši pripovedovalci, pa pogosto iščejo nove, kreativne izraze in se z gledališčem aktivno povezujejo. Kljub vsemu sta igra in pripovedovanje dve različni praksi, ki ju ne gre enačiti.

Pavle Učakar: *Pravljične podobe v otroškem leposlovju na Slovenskem*

Pavle Učakar, likovni urednik za otroški in mladinski program pri Mladinski knjigi, je zaključil Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani, kasneje pa še specialistični študij slikarstva. Pri svojem delu se Učakar vedno znova ukvarja z vprašanjem, kaj je kakovostna ilustracija, kako z likovno podobo na primeren način pospremiti besedilo, s katerimi izraznimi sredstvi lahko ilustracija obogati tekst in ga dvigne na nov, kakovostnejši, bolj izčiščen nivo, kako z njo ubesediti tisto, kar je neubesedljivo, in kar je najpomembnejše, kdaj in s katerimi elementi

vizualno odpira prostor domišljiji in bralca popelje v nove, čudovite svetove. Zato je nujno, da likovni urednik nenehno preverja standarde kakovosti, sodeluje s številnimi odličnimi likovnimi umetniki, uvidi njihove izrazne potenciale, ki jih je sposoben primerno povezati v celoto skupaj z zapisanim. Šele takrat se zgodi nekaj čarobnega.

Dr. Mojca Ramšak: *Zdravje in bolezen v pohorski pravljичni prozi*

Dr. Mojca Ramšak, etnologinja in filozofinja, je redna profesorica antropologije na AMEU-ISH, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani, in višja znanstvena sodelavka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Ramšakova zaključuje knjigo, v kateri se ukvarja z vprašanjem zdravja in bolezni, poškodb in pohab v pohorski pravljичni prozi. V ta namen je pregledala več kot 1200 pohorskih pravljič, bajk, legend, pripovedk in črtic. Glede na dokaj nizek odstotek pričevanj o zdravju in bolezni v pravljičnem pisnem izročilu znanstvenica sklepa, da so bolezen in smrt dojemali kot del vsakdanjega življenja in temu niso pripisovali posebnega pomena. Take okoliščine so se ljudem v tistem času zdele običajne, zato sta ostali kategoriji zdravja in bolezni v pravljični prozi s Pohorja bolj ali manj prezrti.

Mag. Špela Frlic: *Pravljica med besedo in animirano podobo*

Mag. Špela Frlic, pripovedovalka, umetniška pedagoginja, raziskovalka folkloristike, članica skupine Za 2 groša fantazije, je skupaj z Ano Duša vodja Pripovedovalskega varieteta, od leta 2009 redno vodi izobraževalne programe s področja pripovedovanja. V svojem prispevku avtorica razmišlja o procesu združevanja pripovedi in animirane podobe, o tem, kakšen vpliv ima oprijemljiva podoba, ilustracija ali animacija, na poslušalčevo dožemanje in sprejemanje zgodbe. Ta proces nam je predstavila z dvema primeroma lastnega pripovedovalskega udejstvovanja: animirano pripovedovanje rezijanske živalske pravljičice *Bežimo, svet se podira* in koncept *Pika, slika, pravljičica*.

Kaja Kosmač: *Rdeče jabolko*

Kaja Kosmač je grafična oblikovalka in ilustratorica, ki je po študiju v Parizu (École Supérieure d'Arts Graphiques et d'Architecture Intérieure) diplomirala na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje. Umetnica je predstavila nastanek knjige *Rdeče jabolko*, zgodbe, ki temelji na francoskih in italijanskih različicah pripovedke o Rdeči kapici in se vrača k njenim izvornim oblikam. Danes razširjena *Rdeča kapica* nima skoraj nič ali pa zelo malo skupnega z zapisi, ki datirajo še v srednji vek. Pravljica je bila pred 19. stoletjem, ko je postala instrument vzgoje meščanskega otroka, namenjena širokemu krogu mešanega, predvsem odraslega poslušalstva.

Mag. Brina Vogeltnik: *Ljudske pesmi, zgodbe in pravljičice z Brino in lutkami*

Vsestranska umetnica, pevka, plesalka, lutkovna animatorka in grafična oblikovalka Brina Vogeltnik je na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje študij

zaključila z diplomom in kasneje še z magisterijem. Sodeluje v plesnih in lutkovnih predstavah Kinetikon KUD, v otroških televizijskih serijah na RTV Slovenija, vodi glasbene delavnice za najmlajše in poučuje petje na Akademiji za ples.

S pomočjo lutk je poslušalcem predstavila, od kod njeno navdušenje do lutkarstva, in jih nagovorila z zgodbo *Trdoglav in Marjetica*.

Jerca Cvetko: *Kamišibaj gledališče – pripovedovanje zgodb ob slikah v malem lesenem odru*

Jerca Cvetko je diplomirana pedagoginja, ki se raziskovalno in ljubiteljsko ukvarja s pripovedovanjem ob slikah, s pomočjo kamišibaj gledališča. Kamišibaj je tradicionalna japonska umetniška oblika pripovedovanja zgodb ob ilustracijah, vstavljenih v lesen prenosni oder. Avtorica predstavi začetke in razvoj kamišibaja v Sloveniji, ki v današnji dobi digitalizacije ponovno doživlja razcvet. Opozarja na njegov pedagoški pomen in vsestranskost njegove uporabe. Kot največji čar kamišibaja izpostavi *kyokan*, posebno občutenje, ki se med pripovedovanjem ob slikah vzpostavi med pripovedovalcem in občinstvom.

Boštjan Gorenc – Pižama: *Digitalne pravljice*

Prevajalec, pisatelj, stand up komik in pripovedovalec Boštjan Gorenc – Pižama je v svojem prispevku predstavil, kako se je na parodičen način lotil predelave ljudskih in umetnih pravljic in kako jih je uvrstil v svoj prvenec *sLOLvski klasiki I*. Pravi, da sta bila poglobljena principa poustvarjanja izvirnikov dekonstrukcija izvirne zgodbe in ponovna rekontekstualizacija. V pravljicah se je osredotočil na tiste elemente, ki jih je lahko na svojstven način obdelal in jih nato vstavljaj v nove kontekste, umeščene v spletno okolje. S pomočjo anahronizmov in popkulturnih referenc je v knjigo vključil tudi pravljlična izhodišča nekaterih ljudskih in avtorskih pravljic (*Trnuljčica*, *Sneguljčica*, *Tri botre lisice*, *Muca copatarica*, *Mojca Pokrajculja*, *Pekarna Mišmaš*, *Peter Klepec*, *Kdo je napravil Vidku srajčico* in *Kozlovska sodba v Višnji gori*).

Mariborska knjižnica namerava v letošnjem letu izdati zbornik vseh simpozij-skih prispevkov.